

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 november Tanulmány

Farkas Zoltán: Az IMF jegyében – rémregény

„Ezek nem széplelkek, elvtársak”

(Kádár János)¹

Újabban az IMF jegyében telnek Magyarországon az őszi hónapok.

A magyar pénzpiacot 2008. október 9-én és 10-én megbénító támadás miatt Gyurcsány Ferenc miniszterelnök az IMF-hez fordult. Az igazgatótanács november 6-án már jóvá is hagyta a készletlenti hitelt. Egy évvel később, 2009 novemberében az IMF és az EU szakértői nyugtázták, hogy a program jól halad, a célok teljesülően, a magyar gazdaság 2010 folyamán újra növekedésnek indulhat.

Ez megtörtént.

Csak hogy Orbán Viktor és Matolcsy György 2010 nyarán kipaterolta az IMF-et, amely 2010. október végén, a szokásos éves konzultáció lezárása után új veszélyekre figyelmeztetett, kockázatosnak találva, hogy a költségvetést egyszeri tételekkel – különadókkal, magánnyugdíjpénztári pénzekkel – teszi rendbe a kormány. Egy évre rá, 2011 őszén már teljes bizalmatlanság övezte a magyar gazdaságpolitikát, napirenden volt a leminősítés. Ezt megelőzendő 2011. november 17-én a Nemzetgazdasági Minisztérium közleményben tudatta, hogy a kormány tárgyalásokat kezdeményez az IMF-fel az „új típusú együttműködésről”, azaz elővigyázatossági hitelről; az államadósság bővliba vágását ezzel sem úszta meg. Ezt követően, fél évig csupán a tárgyalások megkezdéséről folytak tárgyalások, az érdemi megbeszélések 2012 júliusában kezdődtek el, és rögvest elakadtak.

És jött az ősz megint. 2012 októberében az Orbán-kormány napilaphirdetéseiben támadt neki az IMF-nek, amelyhez segítségért fordult. Mindemellett a pávatánc koreográfiájának megfelelően azt is kommunikálta, hogy az IMF–EU párossal a megállapodás novemberre elérhető közelségbe kerül.

Vagy így lesz, vagy mégsem. Egy éve egymást érik a mégsemek.

Oktober közepén minden jel arra mutatott, hogy a kormánynak nem is az IMF-re, hanem csak a tárgyalási folyamatra van szüksége. És nem is annyira a befektetői-üzleti körök megnyugtatására, hanem arra, hogy a Békemenet-tábort összetartsa. Ha az egymásra torlódó, halmozódó megszorításokkal természetes szövetségesei százezreit megsértette is, legalább azok jussanak hozzá a betevőhöz, akik a kormányfő szavára bármikor készek csatasorba rendeződni. Meg is kapják, ami jár.

Blut und Boden2

A németek egyből felszisszentek.

Bár nincs hír, hogy Orbán Viktor titokban a kultúranropológia szakot is elvégezte volna, az ősz beálltával e téren is felvillantotta tehetségét. Először Ópusztaszeren emlegette – már-már egykori szövetségese, a politikai életből általa kiűtött Torgyán József stílusában –, hogy a magyarok a Turul népének tekinthetők, e jelbe minden magyar beleszületik. Látomásos beszédében arról is értekezett, hogy „kétféle szív él a magyar politikában, az egyik elutasítja a nemzeti összetartozást, a másik ezt tekinti kiindulópontjának, az egyik lemond az elveszett juhokról, a másik folyton keresi”, ami meglehetősen profán utalás a bibliai jó pásztorra.

Erős kezdet volt.

Majd Marosvásárhelyen Orbán Viktor arról elmélkedett, hogy a felzárkózást az önsajnálattal és a lebeszélés fenyegeti, ami a nemzet halálához vezethet. Ezért aztán a kétharmados felhatalmazással élve „modern nemzetépítésbe” kezdett – folytatta immár a Magyar Diaszpóra Tanács ülésén –, mégpedig a tízparancsolatban megfogalmazott tradicionális értékek, a család megerősítése, a nemzet reneszánsza jegyében, amit „a Magyarországgal szemben álló nyugat-európai politikai elit a legnagyobb heveséssel utasít el”. Ezzel a vesztébe rohan – sugallta másutt.

Magyarország a legnehezebben kormányozható nemzet, mert itt tízmillió szabadságharcos él – fejtegette a neokonzervatív amerikai magazinnak, a The Weekly Standardnak. A demokratikus rendszerek beépített problémáit a vezetés gyengeségében vélte felfedezni a Handelsblattnak adott interjúban, ahol kifejtette, hogy a reformok végrehajtására az elnöki rendszer alkalmasabb volna. Ezt azzal toldotta meg a Bonafarm-csoport csipőteleki tehenészetének avatóján – ahol a kapcsolati tőkéjét valódi vagyonná formáló Csányi Sándort külön is méltatta mint a legtehetségesebb falusi legényéből lett bankvezért –, hogy a magyarok génjeikben hordozzák a föld szeretetét. Kitért a magyarság karakterjegyeire Berlinben a Konrad Adenauer Alapítványnál tartott előadásában is, ahol – kérdésre válaszolva – az Alkotmánybíróság jogfosztását azzal magyarázta: a magyar észjárás és gyomor nehezen veszi be, hogy a testület megsemmisítheti a nép által választott képviselők döntéseit.

Bezzeg azt bevette, amikor a Bokros-csomagot zilálta szét az Alkotmánybíróság.

Amely, korántsem melleleg, nagyon is valóságos szempontokkal járult hozzá a jogkultúrához: például azzal, hogy az emberek életébe azonnal és radikálisan nem szabad beavatkozni, a vívmányokat nem lehet az egyik napról a másikra megvonni.

Jóllehet az echte szabadságharcosok számát még semmilyen közvélemény-kutatás nem igazolta vissza, a kormány októberben igyekezett jó példával előállni. Fízett hirdetésekben rontott neki az IMF-nek, azt sugallva, nem enged a követeléseinek – mármint azoknak, amelyek nem is léteznek. Orbán Viktor Sárváron a Fidesz és a KDNP frakciója előtt meglebbentett egy halállistát, amelyet az IMF-nek tulajdonított, majd megpróbálta bevésni az agyakba, hogy ez igenis hiteles. Hiába ismertették a magyar hírportálok a megfelelő IMF-es és uniós dokumentumokat, bizonyítva, hogy azokban a felvillantott követeléseknek se híre, se hamva, hiába adott ki erről közleményt mindkét szervezet, Orbán Viktor nem zavartatta magát. Rögtön megszólaltak a békemenetesek is, hogy október 23-án *Nem leszünk gyarmat!* jelszóval ismét

demonstrálnak a kormány mellett.

A közgazdák helyét átvették a táltosok.

A kormányfő személyesen is beszállt az uszító kampányba. Előbb azt mondta, hogy az október elején meghirdetett 400 milliárdos megszorító csomag felét az Európai Bizottság kényszerítette rá, majd azt, hogy az IMF-fel csupán azért kell megállapodni, mert az egész világ ezt várja tőle. Két hét sem telt el, és a kormányfő jobbkeze újabb multi- és bankellenes csomagot jelentett be, természetesen Brüsszel akadékoskodására hivatkozva.

Csapataik harcban állnak.

Brutális támadások

A jó, a rossz és a csúf.

Mivel a belpolitikai képletet Orbán Viktor már idestova egy évtizede a jó és a rossz harcára egyszerűsítette le, gépezete most is azt sulykolja, hogy az IMF-fel is lehet jó és rossz megállapodást kötni. Természetesen rosszat a rosszak kötöttek, a csúf elődök, 2008-ban. Ennek igazolására Rogán Antal összehívta az Országgyűlés általa vezetett gazdasági bizottságát, hogy elszámoltassa az IMF-nek küldött első szándéklevelet jegyző Simor András bankelnököt és Veres János akkori pénzügyminisztert. Gyurcsány Ferencet még véletlenül sem idézték be, aminek feltehetően az a magyarázata, hogy a 2002 és 2010 közötti eladósodást vizsgáló bizottság ülésén ő minden fideszes támadást látványosan a vádlói ellen fordított. Efféle kényelmetlenségeket Rogán nem vállalt. Viszont napokkal a tárgyalás előtt tudatta az ítéletet: a Gyurcsány-kormány nem tájékoztatta a közvéleményt arról, hogy az IMF-nek megígérte a nyugdíjak, a pedagógusok, az orvosok, az ápolónők és a köztisztviselők bérének csökkentését, az általános értékalapú ingatlanadó bevezetését és a magyar családokat sújtó többi megszorítást. Ami nem igaz, hiszen Gyurcsány Ferenc október 28-án ötpárti egyeztetésen ismertette a megszorító intézkedéseket, egyebek mellett a bérstopot a közszférában, a 13. havi kereset megvonását, a 13. havi nyugdíj korlátozását (csak a 62 év feletti kaphattak legfeljebb 80 ezer forintot). Erre Szijjártó Péter Fidesz-szóvivő annak idején leleményesen úgy reagált, végre kiderült, hogy ezt a sok borzalmat nem is az IMF erőltette Magyarországra, hanem Gyurcsány Ferenc indított brutális támadást a nép ellen. Az ötpárti egyeztetésről és az azt ismertető tudósításokról a szocialista képviselők a bizottsági vita hevében megfeledkeztek. Ráadásul Rogán ítélete olyannyira nyilvánvalóan elkészült előre, hogy a tárgyalásba a fideszesek fölöttébb felkészületlenül, kelleetlenül kapcsolódtak bele.

Érdemi vita arról folyt csupán, igaza van-e az Állami Számvevőszéknek, amely az Államadósság-kezelő Központ egyik elemzésére hivatkozva azt állítja, 2008 októberében nem is lett volna sürgős az IMF-hez fordulni, mert bár az első hitelrészletet a kormány november 12-én lehívta, azt hónapokig nem használta fel. Veres János azzal ríposztzott: ez afféle elővigyázatossági megoldás volt, hiszen a devizatartalékok a válságos időkhöz viszonyítva túl szerények voltak, a lehívott, fel nem használt milliárdok azokat növelték. Bármilyen történt is, ez nem ok arra, hogy akár őt, akár Simor Andrást elmarasztalják. Nem is ez volt a koncepció része. A bizottsági ülés csupán ürügyül szolgált arra, hogy Rogán minden fórumon elmondhassa, a Fidesz nem hajlandó olyan rossz megállapodást kötni, mint a szocialisták.

Más idők, más IMF-megállapodások.

A „rossz” hitel

Az IMF akkor jön, ha hívják.

Ha jön, akkor ahhoz nyújt segítséget, hogy a bajba került ország meg tudja őrizni külső és belső fizetőképességét, ne kelljen azonnal drámai, csőddel terhelt kiigazítást végrehajtania. Legyen egy-két éve a szükséges korrekciók megtételére. A feltételek pedig azt szolgálják, hogy mire a program kifut, a gazdaság fenntartható módon finanszírozható legyen. Vagyis az IMF nem a fejlesztéseket, beruházásokat támogatja, nem ad szabadon felhasználható kölcsönöket, voltaképpen nem ad mást, mint haladékot. Nem diktál, hanem a hitelt kérő ország kormányára bízta a program összeállítását, viszont vitathatatlanul tereli, irányítja őt, és ami még kényelmetlenebb, negyedévente ellenőrzi, hol tart a program teljesítése. Normál menetben évente csak egyszer teszi tiszteletét a tagállamokban.

Magyarországgal 2008-ban sem volt szerencséje.

A misszió júniusban vizsgálódott Budapesten, a szakértői stáb jelentését az igazgatótanács szeptember 24-én tárgyalta meg. Ebben az elemzők méltányolták, hogy Magyarország az államháztartás hiányát a 2006-os 9,5 százalékról 5,5 százalékra vitte le, mindazonáltal a sérülékenységre több tényezőjére felhívták a figyelmet: a nagy államadósságra, a hitelezés elszabadulására, a forintnak a gazdasági alapoknál erősebb árfolyamára. Az IMF ezzel együtt 2,8 százalékra gyorsuló növekedést jövendölt 2009-re.

A delegációt James Morsink vezette. Októberben ő jött vissza, hogy a hitelről tárgyaljon.

„Elszabadult a pokol” – riasztotta Simor András 2008. október 9-én Washingtonot. Miért pont ő? – faggatták a 2012. szeptemberi bizottsági meghallgatáson. Azért, mert akkor még ő képviselte az IMF-nél Magyarországot – emlékeztette az evidenciára Veres János a fideszes képviselőket, akik megfeledkeztek arról, hogy ezt a tisztséget az Orbán-kormány vette el Simor Andrástól, hogy Matolcsy György nemzetgazdasági miniszterre testálja. Magyarország 1982-es IMF-csatlakozása óta egyvégtében jegybanki vezető viselte ezt a titulust.

A tőzsde zuhan, a forint árfolyama úgyszintén, erős spekulációs támadás rémlett fel, a bankközi piacok befagytak. A külföldi befektetők az őszi hónapokban 3,5 milliárd euró értékű forintalapú állampapírtól, készleteik egynegyedétől váltak meg, a devizatartalékok a rövid lejáratú tartozásoknak alig több mint a felét tették ki – sorolják a sebezhetőség tényezőit az IMF szakértői minap megjelent könyvükben.³

Rögtön a vészjelzés fogadása után, október 11-én megérkezett az IMF-delegáció Budapestre. Miközben folyt a kárfelmérés, Charles H. Dallara, a befolyásos Nemzetközi Pénzügyi Intézet tekintélyes vezérigazgatója igyekezett csillapítani a kedélyeket. „Ezért a válságért a Nyugat a felelős, az eurózóna gazdaságai elég erősek, hogy megbirkózzanak vele, de a felzárkózó uniós tagországoknak az Európai Bizottság és az IMF fog segíteni” – mondta rögtönzött sajtótájékoztatóján október 17-én a Kempinskiben.

A Fidesz különvéleményt képviselt.

„Gyurcsány Ferenc szégyenpadra ültette Magyarországot” – ismételte Szijjártó Péter. (Ilyen értelemben az idén októberi, kormányzati IMF-ellenes kampány egyúttal öngazoló akció.) Rögvest örült hajsza indult a miniszterelnök ellen. Először a megállapodás tartalmának nyilvánosságra hozatalát követelték a Fidesz vezetői és szóvivői, válaszul Gyurcsány ötpárti

megbeszélést tartott. Ezt követően a hitelszerződés közzétételét forszirozták. A program elemeit és mérőszámait tartalmazó szándéklevelet a Pénzügyminisztérium annak elfogadása után azonnal publikálta a honlapján – magyar fordításban. Ez nem a szerződés – fokozták a nyomást a fideszesek –, Gyurcsány tegye közzé azt is. A pénzügyi tárca helyettes államtitkára, Kovács Álmos türelmesen elmagyarázta, hogy nincs szerződés, a megállapodás csupán abból áll, hogy a kormány elküldi az IMF-misszióval egyeztetett szándéklevelet, amelynek alapján az IMF igazgatótanácsa dönt a hitel sorsáról. Ezt Dominique Strauss-Kahn IMF-vezérigazgató is megerősítette, aki maga is belesodródott a belpolitikai vitába. Erre a fideszesek azzal rontottak Gyurcsány Ferencre, hogy még ezt sem tudta, hisz állandóan szerződésről beszélt.⁴ Majd pedig azt rebesgették, bizonyára van egy titkos megállapodás is a szándéklevélben foglaltakon kívül. A zavart tetézte, hogy Gyurcsány Ferenc és Veres János is gyakran megváltoztatta a véleményét: előbb azt sugallták, hogy Magyarország a hitelkeretet nem is fogja lehívni, ám a helyzet romlásával mégis megtette. A tárgyalások előtt olyan nyilatkozatokat tettek közzé, hogy megvédik a 13. havi nyugdíjat, ami szépítés volt, legalábbis ahhoz képest, hogy 80 ezer forintban maximálták. Ahhoz képest pedig végképp, ami néhány hónappal később történt.

Az akkori zavarkeltés most is remekül kamatozik. A Fidesznek.

Milyen megállapodást kellett akkor kötni?

Mai szóhasználat: mi volt a jó, és mi a rossz megoldás?

A megoldandó feladat a következőképp összegezhető. Fenntartani a költségvetés finanszírozhatóságát, a belföldi pénzpiacon elérhetővé tenni a szükséges mennyiségű devizát, biztonságos méretűvé hízalni a devizatartalékokat. Megakadályozni a forint drámai gyengülését, mert az több mint egymillió, devizában eladósodott háztartást fenyegetett. Meggyőzni a külföldi tulajdonban lévő magyar bankok központjait, hogy tartsák fenn aktivitásukat, illetőleg megerősíteni a magyar tulajdonú bankokat. A jó megállapodás ezt megoldja. A rossz nem, sőt növeli – növelte volna – a sérülékenységet.

Ebből következően először is helyre kellett állítani a költségvetési politika hitelességét. Ehhez meg kellett fékezni az eladósodást, tovább faragva az államháztartás hiányán: az eredeti terv 3,8 százalékos deficit volt, amit előbb 2,9 százalékra, majd 2,6 százalékra fogott vissza a kormány a költségvetés egymást követő variációiban. Az Országgyűlés elfogadta az államadósság csökkenését garantáló mechanizmusról és a független Költségvetési Tanács megalakításáról szóló törvényt. Mivel a gazdaság az elképzelt 3 százalékos növekedés helyett recesszióval fenyegetett, a költségvetést az apadó bevételekhez kellett visszanyesni, mielőbb, mert a késlekedés a szükséges kiigazítás mértékét csak növelte volna. Ezért nyúlt bele az aktuálisan folyósítandó jövedelmekbe a kormány, olyan tételeket törölt, amelyeket haladéktalanul ki tudott radírozni, anélkül, hogy ezzel – a fájdalmas jövedelemcsökkentésen túl – súlyosabb károkat okozna. „A közszféra kiadásainak csökkentése megkönnyíti az ország rövid távú finanszírozását és mérsékli a magas adósságot” – nyugtázta az IMF közleménye.⁵ A forint védelmében, a spekuláció megdrágítására a jegybank 3 százalékponttal növelte az alapkamatot. A hitel méretét az IMF szakértői úgy állapították meg, hogy abból Magyarország két évig minden kötelezettségének eleget tudjon tenni, beleértve a magánszektor esedékes törlesztéseit is.

A kiigazítást a piac jól fogadta, a forint árfolyama stabilizálódott, az államadósság kockázati felára gyorsan esett. Az IMF-megállapodás hírére az anyabankok nyilatkozatban vállalták, hogy nem vonják ki eszközeiket Magyarországról, ha kell, feltökésítik bankjaikat, amit meg is tettek.

A siker elsöprő volt.

A válság újabb hulláma úgyszintén.

A még rosszabb hitel

Orbán Viktor a minap már Bajnai Gordont támadta.⁶

Azzal vádolta, hogy a külföldi tulajdonú bankok megsegítése érdekében csökkentette a nyugdíjakat, a béreket, a szociális juttatásokat. Ez nyilvánvaló hazugság. Egyrészt az IMF-hitelből csak a magyar tulajdonú bankok kaptak kölcsönt, külföldiek nem, épp azért, hogy versenyképesek maradjanak az anyabankok által istápoltt riválisaikkal szemben, másrészt a hitelkeret nagyobb része az államadósság finanszírozására ment el, és a devizatartalékokat növelte.⁷ A költségvetési kiadások megkurtítására az eladósodás megfékezése miatt volt szükség, ami Orbán Viktor politikájának is egyik fő eleme.

Zavaros idők felemlegetése alkalmas a zavarkeltésre.

Az IMF–EU-kölcsönt azért kellett igénybe venni, mert 2009 telén–2010 kora tavaszán a válság újabb hulláma érte el a régiót. A tőzsdék ismét zuhantak, a befektetők menekültek a kockázatosabb pénzügyi eszközöktől, így a forinttól is, a hároméves magyar államkötvény 13 százalékot meghaladó hozammal kelt csak el, éppúgy, mint októberben, majd úgy sem. Bár 2008 őszén még olyan nyilatkozatok és elemzések jelentek meg, hogy az új uniós tagállamok és Európa felzárkózó térsége viszonylag simán megúszhatja a krízist, néhány hét alatt megváltozott a hangulat. A pénzügyi természetű válság erős recesszióba torkollott, főleg ebben a körben, és a pénzügyvilágban eluralkodott a félelem: a meredek visszaesés maga alá temeti a költségvetéseket, megingatja az egész pénzügyi rendszert. Az IMF ekkor már rutinosan folytatta a mentőmanővereket Ukrajnától Lettorszáig, Romániától Lengyelorszáig; bár utóbbi, stabil és jól menedzselt pénzügyeivel, kiérdemelte azt az elővigyázatossági hitelt, amelynek feltételrendszere jóval enyhébb, mint a készenléti hitelé, és amelyre az Orbán-kormány is pályázik.

AZ IMF tartotta a szavát. Strauss-Kahn 2009 tavaszán úgy fogalmazott, ez már nem a régi IMF, hanem a 2.0-s verzió.

A forint rémisztő gyengeségéhez és az akut finanszírozási zavarokhoz viszonyítva a Gyurcsány-kormány válságkezelése következetlen és erőtlen volt. Ezt látva akadémikusok, gazdaságpolitikusok és elemzők „népfrontos” csoportja 2008 decemberében létrehozta a Reformszövetséget, amely a Kopint-Tárki bázisán kidolgozta a gyors gazdaságpolitikai fordulat kereteit. A legfontosabb munkacsoportokat Békesi László korábbi kétszeres pénzügyminiszter, Chikán Attila, az első Orbán-kormány gazdasági minisztere és Oszkó Péter, a pénzügyi tanácsadó Deloitte elnök-vezérigazgatója, a későbbi Bajnai-kormány pénzügyminisztere vezette. A program februárra készült el.

Imponáló, de társadalmi hatását tekintve rémisztő volt. Feltehetőleg nemcsak az idézett Gyurcsány Ferenc szemében.

Viszont példátlan szakmai konszenzus övezte. Leszámítva a Fideszt, amely „megszorítást és adóemelést nem támogat”, illetve a program végrehajtásától indokoltan visszariadó Gyurcsány Ferencet. Ő viszont önként félreállt, mondván, „nem kíván többé akadály lenni a változás útjában”. A Fidesz előrehozott választásokat követelt, az MSZP azonban egy többnapos,

komédiába fulladt kormányfőválasztó közjáték után Bajnai Gordonnak szavazott bizalmat. Ő április közepén erőteljes válságmenedzselő programot hirdetett, alapvetően a Reformszövetség sorvezetőjét követve.

Ezzel riogat ma is a Fidesz, az IMF kezét láttatva benne.

A sok hatására átírt gazdasági prognózis előbb 3 százalékos, majd 6-7 százalékos GDP-csökkenést feltételezett. Utóbbi jött be. Erre kellett gombot varrni.

A gazdaságösztönző és a radikális kiadáscsökkentő elemek kombinációját az IMF is elfogadta, olyannyira, hogy a merevebb Európai Bizottságot meggyőzve 2009 tavaszán lazítottak a költségvetési kereteken, nehogy a megszorítások túlzottan lehűtsék a magyar gazdaságot. Az új hiánycél 2009-ben 3,9 százalék, 2010-ben 3,8 százalék lett, azzal, hogy azt követően a deficitet 3 százalék alá kell szorítani. Ez ellen az Orbán-kormány 2010 nyarán lázadott, de uniós nyomásra nem térhetett ki előre.

Sőt a válságkezelő program több elemét is megőrizte.

A Bajnai-kormány támogatta a munkahelyek megőrzését, javította a versenyképességet a minél gyorsabb kilábalás reményében, és stabilizálta a költségvetést. Az eszközök közül a személyi jövedelemadó és a társadalombiztosítási járulékok csökkentését akár a Fidesz is pártolhatta volna, hiszen egyetértett, de efféle gesztus a radikális ellenzéki kampányba nem fért bele. A kieső adó- és járulékbételeket részben az általános forgalmi adó emelése, részben az egységes, értékalapú ingatlanadó kivetése ellentételezte volna; utóbbit az Alkotmánybíróság elmeszelte, és 2010 után az Orbán-kormány sem hozta vissza, beérte az önkormányzatok kommunális és építményadóival. A Bajnai-kormány által kezdett adóátrendezést viszont túlzásba vitte: átállt az egykulcsos személyi jövedelemadóra, ötszáz millió forintos alapig 10 százalékra vitte le a társasági adót, az imigyen kieső költségvetési bevételeket pedig a forgalmi és jövedéki adók megemelésével, pénzügyi és ágazati különadókkal, majd pedig egy sor, leleményesen kimunkált új közteherrel kompenzálta. Van már chipsadó, Matelcsyként emlegetett távközlési adó, és rögvest megadóztatják a pénzforgalmat, a lakosságot sem kímélve. A szociális hozzájárulási adóvá átkeresztelt tb-járulékok célzott csökkentését a munkahelyek megőrzése érdekében az Orbán-kormány csak most vette napirendre, ezzel is követve az elátkozott Bajnai-kormány nyomvonalát.

A megszorítások pedig konzerválódtak.

Megszűnt a 13. havi nyugdíj, a korhatár a tervezettnél gyorsabban emelkedik 65 évre. Ezen az Orbán-kormány sem változtatott, a járandóság kiszámításának módján még szigorított is, a kötelező magán-nyugdíjpénztári megtakarításokat viszont elkobozta. A közsférában kétéves bérstop következett, amit a Fidesz további négy évvel megtoldott, és az eltörölt 13. havi juttatást sem adta vissza. A táppénz tíz százalékponttal, a kereset 60 százalékára csökkent, majd 2011-ben még tovább, akkor a minimálbér kétszeresében maximálták. A családi pótlék összegét befagyasztották, szintén két évre, ehhez az Orbán-kormány még négyet hozzávarrt. Viszont visszahozta a gyermekek után járó adókedvezmény 1998 és 2002 között megismert modelljét, amely a magasabb jövedelmű családoknak kedvez. A családi pótlék jogosultsági korhatára 23-ról 20 évre csökkent, és így is maradt, a gyes háromról két évre rövidült; itt később visszaállt a régi rend. A korábbi, olykor kétségkívül elnézően megállapított rokkantnyugdíjak felülvizsgálatát is elkezdte a Bajnai-kormány, amit utódja könyörtelenül továbbvitt, kiegészítve a korhatár alatti nyugdíjasok visszaterelésével a munka világába. Bátortalanul ráálltak a szocialisták – a közhangulat nyomásának engedve – arra is, hogy a segélyezést közmunkavégzéshez kössék. Erre a fideszesek szintén ráerősítettek: három hónapra rövidítették a munkanélkülieknek járó

támogatást, ami negatív Európa-rekord, a minimálbér alá vitték le a közmunkabért, most pedig családtámogatási plafon kimunkálásán dolgoznak.

Roszsabbul élünk, mint négy éve.

Az IMF támogatásával Magyarország már 2009 júliusában visszatért a nemzetközi pénzpiacra: 1 milliárd euró értékű kötvényt bocsátott ki, öt éves lejáratra, 6,75 százalékos kamatozással. Az IMF–EU-hitelkeretből a kormány durván 5 milliárd eurót átengedett utódjának, amely erre nem tartott igényt.

„A magyar gazdaság kevesebb mint egy év alatt stabilizálódott, a pénzügyi piacok a programot kedvezően fogadták – állapítják meg minap kiadott könyvükben az IMF szakértői. – Magyarország, sebezhetősége miatt, nagy árat fizetett a globális krízis idején, de a gazdaságpolitika gyors megváltoztatásával és a tekintélyes méretű hivatalos pénzügyi támogatással a legrosszabbat elkerülte.” A Fidesz által rossznak minősített megállapodás következtében a kormányváltás idejére a magyar államadósság kockázati biztosításának ára 200 bázispontra csökkent; nem sokkal később megháromszorozódott, amikor Kósa Lajos és Szijjártó Péter azt nyilatkozta, hogy Magyarország helyzete Görögorszáéhoz hasonló. A forint a tavaszi hónapokra csaknem a válságot megelőző szintre erősödött vissza az euróval szemben, majd 2010 nyarán ismét gyengülő pályára állt. A jegybank erőteljes kamatcsökkentő ciklusban volt – az alapkamat a 2008. októberi 11,5 százalékról 2010 áprilisára 5,25 százalékra csökkent –, ám novemberben, kényszerűségből, irányt váltott. Az államadósság a programnak megfelelően a GDP 80 százaléka körül stabilizálódott. Bár az IMF még 2010-re is GDP-csökkenéssel kalkulált, még abban az évben beindult a gazdasági növekedés.

Az IMF a programot utólag teljes sikernek tartja.

Ami azóta történt, azért viszont nem lelkesedik,.

A „jó” hitel felé

Most minden más.

„A 2010 közepén megalakult kormány új gazdaságpolitikai irányt vett, a program 2010 októberében lejárt, anélkül, hogy a további felülvizsgálatok megtörténtek volna. A költségvetési politika élesen expanziós irányba váltott, a strukturális deficit 2010 és 2011 folyamán három százalékponttal romlott. A nyugdíjrendszer második pillérének de facto államosítása, az intézményi változások, amelyek a gazdasági kormányzást gyengítették, az adórendszer regresszív és komplex megváltoztatása, a szelektív iparági adók, az erős kézzel kialakított rendszer a svájci frankban fennálló adósságok helyi valutára váltására vitatottnak bizonyult, és hozzájárult a magas kockázati felárak kialakításához, az alacsony beruházói és fogyasztói bizalomhoz” – állítják az IMF szakértői.⁸

Ezen az alapon kellene jó megállapodást kötni.

De most mi a jó megállapodás?

Az, amelyik fenntartható módon támogatja a gazdasági növekedést és az államadósság csökkentését. Mert eddig nem ez történt.

A kormány az IMF és az EU felügyeletéből kiszabadulva ördögi körbe lavírozta magát. A növekedést fedezetlen adócsökkentésekkel akarta beindítani, a választási ciklus végéig öt-hat százalékos tempót álmodva. Mivel ez nem jött be, elmaradtak a várt adóbevételek. Megtették bűnbaknak az elődöket,⁹ majd a költségvetési korlátokat támasztó nemzetközi szervezeteket, ellenük 2010 nyara óta függetlenségi harcot folytatnak. Kiagyalták a megszorítások áttételes módját. Bevezették Európa legsúlyosabb bankadóját, kivetették az ágazati válságadókat – amelyeket Orbán Viktor ma már nyíltan multiadókként emleget –, mégpedig visszamenőleges bázison és hatállyal. Utólag belenyúltak a banki szerződésekbe, hogy a devizaadósok fix, az aktuálisnál jóval erősebb forintárfolyamon válthassák át tartozásaikat forintra, amivel újabb terheket zúdítottak a pénzügyi rendszerre.

A válasz nem maradt el: a beruházások folyamatosan csökkennek, a tőke kifelé áramlik, nem befelé, a növekedés leállt, majd recesszióba váltott. A gyenge teljesítmény újabb és újabb megszorításokat kényszerített ki.

Beindult az állami csomagküldő szolgálat. A grandiózus Széll Kálmán tervet a 2011. áprilisi konvergenciaprogram, majd az extra őszi megszorítások követték. Ehhez adódott 2012 tavaszán a Széll Kálmán terv 2.0 és az erre épült, aktualizált konvergenciaprogram. Ezt árnyalta a nyári hónapokban a 2013-as költségvetés tervezete,¹⁰ amely napok alatt megbukott. Október elején csaknem 400 milliárdos csomagot hirdetett meg Matolcsy György, majd tizenkét napra rá még egyet, csaknem ugyanakkorát, természetesen Brüsszel igényeire hivatkozva.

Ezt a példátlan vesszőfutást érvényes IMF–EU-megállapodás birtokában aligha kellett volna elszenvedni. Az IMF és a EU szakértői idejében figyelmeztettek arra, hogy az üzleti környezet lerontása visszaüt. Arra is, hogy az egykulcsos adó gyengíti a belső keresletet, mert az alacsony béreket apasztja. Nem nézték jó szemmel a szegényellenes szociálpolitikát sem (bár ezt a megfogalmazást kerülték). Kiálltak a független intézmények mellett.

Közben szószegés szószegést követett.

A kormány megvédte a nyugdíjakat, úgy, hogy a nyugdíjpénztári vagyon egy részét elköltötte. Ideiglenes válságadókat vetett ki, majd állandóakra cserélte őket. Beígérte a pénzügyminiszternek, hogy felére csökkenti a bankadót, a fix árfolyamú végtörlesztés után pedig azt is, hogy nem ró rájuk új terheket. Ehhez képest jövőre jön a pénzügyi tranzakciós illeték, amelynek mértéke néhány hónap alatt megduplázódott, valamint a biztosítási adó. No és a bankadó is újabb egy évig fennmarad.

Ezen az alapon nem lesz megállapodás.

Amíg az IMF-fel gazdaságpolitikai vitákba sodródott, az EU-val súlyos politikai és jogi konfliktusokba keveredett a kormány. Brüsszel nem nézte jó szemmel, hogy Magyarországon a független intézményeket kormányzati ellenőrzés alá vonták, a verseny élénkítése helyett államosítottak, piactorzító adókat vetettek ki, centralizáltak, új monopolhelyzeteket kreáltak. Az Európai Központi Bankot rendszeresen kihagyták az uniós jog szerint kötelező konzultációkból, holott az intézmény szintén képviselteti magát az IMF-fel és az EU-val folytatott hiteltárgyalásokon. A jogbiztonság hiánya ma minden minősítésben visszaköszön, a kamarai véleményektől az Európai Bizottság legutóbbi felméréseig.¹¹ A kiszámíthatatlanságé szintúgy. Bár az adózás felforgatásával a kormány a versenyképességet óhajtotta erősíteni, az aktuális megítélés szerint azon is rontott: a World Economic Forum rangsorában Magyarország egyetlen év alatt 12 helyet csúszott vissza, a 27 EU-tag közül a 23. helyre került.

Itt tartunk. A tárgyalások során az első teendő a makrogazdasági program összefésülése lenne;

ebbe az irányba tett ugyan egy-két lépést a kormány az októberi költségvetési kiigazításokkal, ám azok összetétele brüsszeli és valutaalapos nézőpontból bőszítő. A gazdaságpolitika lényegén sem óhajt változtatni. Az alkudozást az IMF-fel és az EU-val számszaki csatározásnak, jogi paragrafusok körüli huzavonának állítja be. Ha ezt a megközelítést a nemzetközi szervezetek elfogadják, és közreműködnek egy hitelképesnek minősíthető program összeállításában, akkor saját magukat hazudtolják meg. Magyarországon pedig fennmarad a mára kiépített önkénygazdaság, a koncentrált, ellenőrizetlen kormányzati hatalommal és megcsonkolt jogkörű intézményeivel.

De akkor az IMF és az EU sutba dobhatja korábbi elemzéseit.

Jegyzetek

1 Mong Attila: Kádár hitele, Libri, megjelenés előtt.

2 Több német napilap szerzőit Orbán Viktor ópusztaszeri beszéde a náci jelszóra emlékeztette.

3 Bas B. Bakker–Christoph Klingen: How Emerging Europe Came Through the 2008/09 Crisis: An Account by the Staff of the IMF's European Department, 2012. augusztus.

4 „Bizonyára Dominique Strauss-Kahn úr is nagyon elcsodálkozott, amikor Gyurcsány Ferenc alábbi szavait olvasta: »A hitelszerződést várhatóan november elején fogjuk majd megkötni.« (Híradó Extra, 2008. október 29.) –»Megkezdődik az a folyamat, amelynek a vége egy hitelszerződés aláírása. Több napba vagy több hétbe is beletelhet, mire megszületik a szerződés.« (MTI, 2008. november 4.) Mindezek alapján világos, hogy a magyar kormánynek fogalma sincs az ország eladásításának folyamatáról. Az IMF vezérigazgatója és Gyurcsány Ferenc szavai közti feltűnő ellentmondás a bizonyíték a kormányfő teljes alkalmatlanságára. Ezek után kíváncsian várjuk a még mindig titkos szakértői jelentés nyilvánosságra hozatalát. Szijjártó Péter, a Fidesz szóvivője.” fidesz.hu

5 IMF Agrees \$15,7 Billion Loan to Bolster Hungary's Finances, IMF Survey Magazine, 2008. november 6.

6 „Az, hogy a megállapodást végrehajtó Bajnai miniszterelnöknek hiszünk-e vagy nem, ezt most tegyük zárójelbe, mert ez fölemésztene a műsoridőnköt, a tények talán fontosabbak. Most, hogy újra áttekintettük ezt a megállapodást, jól láthatóan ez a bankok megállapodásáról szólt. Arról szólt tulajdonképpen, hogy a bankoknak mintegy 600 milliárd, valamivel több mint 600 milliárd forintban gyorssegélyt, föltökésítést adtak, és azért, hogy a bankok pénzhez juthassanak az IMF-en keresztül, Magyarországnak csökkentenie kellett a nyugdíjakat, a béreket, a szociális kiadásokat. (...) Ráadásul abból a bizonyos összegből 2008-ban is a külföldi bankok részesültek jelentős összeggel, ha jól látom. Föl nem foghatom, hogy a nálunk sokkal tőkeerősebb országok pénzügyeit miért a magyar adófizetők rovására kellene megerősíteni.” Interjú Orbán Viktorral, Magyar Rádió, 2012. szeptember 28.

7 Az IMF-hitelből a magyar tulajdonú bankok 1,7 milliárd euró kölcsönt kaptak, az állami FHB 106,6 millió euró tőkejuttatásban részesült. Valamivel több mint 2,5 milliárd euró a forintadósságok törlesztésére ment el, a kölcsön nagyobbik része az állam, illetve a Magyar Nemzeti Bank tartalékait növelte – derül ki az Állami Számvevőszék jelentéséből.

8 How Emerging Europe Came Through the 2008/09 Crisis, 99. o.

9 A 2010-es költségvetés végrehajtásáról szóló törvényben elítélték a Bajnai-kormányt, azt állítván, hogy a kiadások alultervezésével és a bevételek túlbecslésével meghamisította a költségvetést.

10 Farkas Zoltán: A bárányok hallgatnak és Megszorításra megszorítások, HVG, 2012. május 12.

11 „A politikai, a jogi és az intézményi keretek gyakori változásai kiszámíthatatlan gazdasági környezetet teremtettek a magyarországi vállalkozások számára.” Overview of competitiveness in 27 Member States, European Commission, 2012. október 10.

Tetszik

3 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Farkas Zoltán: Ámítási mesterkurzus** Egy a tábor, egy a zászló – ezt sugallja Szijjártó...
2. **Farkas Zoltán: Kényszerek és képzetek – A Bajnai-kormány öröksége** Orbán Viktornak alaposan keresztbe tettek a görögök. Ha voltak is...
3. **Farkas Zoltán: Önkénygazdaságtan 2.0** Önkénygazdaságtan 2.0 [1] „Ha ironizálni óhajtanánk, az Orbán-kormány végre azt...
4. **Farkas Zoltán: Mégis, kinek a programja? – A radikalizálódó Fidesz** Nincs mókásabb, mint meg nem nevezett személyek nyilatkozatait idézőjelbe tenni....
5. **Farkas Zoltán: Önkénygazdaságtan – A Fidesz erőltetett menete** In memoriam Antal László Önmegváltók Nem tudni, történelmi vagy keresztény...

Cimkék: **Farkas Zoltán**